



Enerģētikas jomā deputāti kā pastnieki gan privātām, gan valsts struktūrām

Likumdošanas iniciatīvu izskatīšanas un Saeimas iecelamo¹ valsts amatpersonu iecelšanas monitoringa ziņojums – 2016. gada janvāris

Kopsavilkums

Domnīca PROVIDUS un Sabiedrība par atklātību „Delna” projekta „Valsts sagrābšanas pazīmju analīze” ietvaros 2016. gada janvārī turpināja Saeimas monitoringu, kurā aplūkotas likumdošanas iniciatīvas un amatpersonu iecelšanas process Saeimā.

Kā jau tas ticis novērots monitoringa pirmajā (novembra-decembra) posmā, Saeimas komisiju darbā novērojami atsevišķi gadījumi, kad deputāti iesniedz priekšlikumus svarīgiem likumprojektiem, taču nespēj vai nevēlās tos pamatot. Zīmīgi, ka arī otrajā monitoringa posmā šāda situācija novērota tieši likumprojekta „Grozījumi Enerģētikas likumā” izskatīšanā. Turklāt šoreiz tas noticis ne tikai privāto struktūru, bet arī valsts iestāžu interesēs.

Pozitīvi vērtējams tas, ka līdzīgi kā pirmajā monitoringa posmā arī janvārī lielākajā daļā gadījumu likumdošanas iniciatīvu izskatīšanu Saeimā nepavada valsts sagrābšanas pazīmes. Amatpersonu iecelšanas gaitā šādas pazīmes nav konstatētas vispār. Monitorings 2016. gada janvārī aptvēra 23 likumprojektu izskatīšanu un 1 amatpersonu iecelšanu (skat. pielikumu dokumenta beigās). Projekta Saeimas monitoringa metodoloģija pieejama: http://providus.lv/article_files/3072/original/Metodologija_2015.pdf?1447150022

¹ Šajā dokumentā ar jēdzienu iecelšana tiek saprasta arī apstiprināšana.



Grozījumi Enerģētikas likumā (396/Lp12) – pieņemts likums 11.02.2016

Deputāts atkārtoti iesniedzis priekšlikumus attiecībā uz to, kā vajadzētu regulēt gāzes tirgus liberalizācijas procesā paredzēto AS „Latvijas Gāze” sadalīšanu, un nav spējīgs sakarīgi priekšlikumu pamatot, viņa vietā atkal to dara privātā sektora pārstāvji. Turklāt cits deputāts nespēja paskaidrot priekšlikumus, kurus bija iesniedzis pēc valsts iestāžu iniciatīvas.

Likumprojekts ir saistīts ar gāzes tirgus liberalizācijas procesu Latvijā. Par šiem grozījumiem Saeimā notika ļoti asas diskusijas starp opozīcijas deputātiem, Ekonomikas ministrijas un privātā sektora pārstāvjiem. Centrālais jautājums bija par to, vai netiek pārkāptas komersantu tiesības un vai process varētu novest pie tiesvedības, kur Latvija zaudētu. Tas savukārt saistīts ar liberalizācijas procesa regulējumu un laika rāmi, kurā jānotiek uzņēmuma sadalei un pārdošanai. Likumprojekta izskatīšana monitoringa otrajā posmā janvārī daļēji atšķīrās no pirmajā posmā novērotā ar to, ka aktīvāku lomu Ekonomikas ministrijas kritikā ieņēma Saskaņas frakcijas opozīcijas deputāti. Bažas par to, ka atsevišķu deputātu mērķis ir laika vilcināšana saglabājās. Tas izpaudās, piemēram, atkal un atkal atgriežoties pie jautājumiem, par ko jau ir diskutēts, taču taisnības labad jāatzīst, ka šo izskanējušo diskusiju rezultātā reti izdevies nonākt pie vienota viedokļa pat par jautājumu faktiskajiem apstākļiem. Atsevišķas epizodes, kur deputāti nespēj pamatot savus priekšlikumus, liek bažīties par iespējamiem nelegitīmiem slēptu spēlētāju mēģinājumiem izmantot deputātus sev vēlamas redakcijas izveidei. Kopumā izskatīšanas process bija mazāk haotisks kā pirmajā monitoringa periodā, un komisijas priekšsēdētājs nodrošinājis sēdēs zināmu disciplīnu.

Likumprojekta anotācijā skaidrots, ka liberalizācijas process Latvijā norisinājies divos posmos. Apskatāmie grozījumi nosaka otrā posma īstenošanu, proti, “dabasgāzes pārvades sistēmas operatora un uzglabāšanas sistēmas operatora nodalīšanu no darbībām, kas saistītas ar dabasgāzes sadali vai tirdzniecību, kā arī [...] prasības un pienākumus tirgus dalībniekiem, darbojoties atvērtā dabasgāzes tirgū, kad lietotājiem pastāv iespēja brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju un iegādāties dabasgāzi par cenu, kas noteikta, tirgus dalībniekiem savstarpēji vienojoties.”

Nav sevišķi grūti identificēt privātās intereses, kas saistītas ar grozījumiem Enerģētikas likumā un jebkuru citu iniciatīvu, kas skar dabasgāzes tirgus liberalizācijas procesu. Pie privātā sektora dalībniekiem varētu izcelt tieši AS “Latvijas Gāze”, kura šobrīd faktiski ir vienīgais dabasgāzes tirgus dalībnieks, un tās akcionārus AS „Gazprom”, “Uniper Ruhrgas International GmbH” un SIA “ITERA Latvija”. Ieinteresēti procesā varētu būt arī potenciālie tirgus spēlētāji, proti,



uzņēmumi, kas varētu sākt darboties Latvijas gāzes tirgū pēc liberalizācijas procesa noslēgšanās, kā arī patērētāji.

Ekonomikas ministrijas sagatavotais likumprojekts ir tehniski sarežģīts, kas savā ziņā arī atspoguļojās Saeimas komisijas sēdē, deputātiem un pieaicinātajām ieinteresētajām pusēm ar grūtībām vienojoties par dažādu redakciju nozīmi un iespējamajām sekām. Te būtu jāizceļ arī Zaļo un Zemnieku savienības deputāta iesniegtie priekšlikumi, par kuriem viņš atzina, ka nevar tos paskaidrot, bet ir iesniedzis regulatora vai Ekonomikas ministrijas vietā (kuri bija nokavējuši priekšlikumu iesniegšanas termiņu). Šāda teju bezierunu uzticēšanās asi kontrastēja ar opozīcijas deputātu paustajām bažām par to, ka Ekonomikas ministrijas mērķis ar tās aizstāvēto redakciju un procesa steidzināšanu ir izdevīgu apstākļu izkārtošana kādam konkrētam iepriekš zināmam pircējam. Apjukumu turpināja radīja situācijas, kad Ekonomikas ministrija un AS “Latvijas gāze”, skaidrojot atsevišķus jautājumus, piedāvāja diametrāli pretējus faktus un interpretācijas. Deputāti kopumā radīja iespaidu, ka viņiem jāpieņem lēmums informācijas trūkuma apstākļos, taču opozīcijas deputāti arvien vairāk iesaistījās jautājuma apstākļu skaidrošanās, kritizējot Ekonomikas ministrijas interpretāciju. Interesanti, ka frakcijas „No sirds Latvijai” deputāts, kurš jau iepriekš izcēlies, iesniedzot priekšlikumu, kas paredzēja priekšrokas došanu vienam variantam jautājumā par to, kā tehniski vislabāk veicama uzņēmuma sadale, un pats nevarot to pamatot, līdzīgu priekšlikumu iesniedzis atkārtoti. Tāpat viņš iesniedzis vēl citus priekšlikumus, no kuriem vienu pēc lūguma to pamatot viņš pamatot atteicās, un viņa vietā to atkal darīja privātā sektora pārstāvji. Jāatzīmē arī atsevišķi Latvijas Reģionu apvienības frakcijas priekšlikumi, kurus paskaidrot viņi nebija ieradušies, un kāds Vienotības frakcijas deputāta iesniegts priekšlikums, kurš savā būtībā šķietami bija vienādojams ar iepriekš noraidītu līdzīgu priekšlikumu. Šajā epizodē izskatījās, ka tiek mēģināts ar citādiem vārdiem pateikt to pašu, cenšoties samulsināt deputātus un liekot viņiem pieņemt citādu lēmumu.

Skatīts Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijā 2016. gada 19., 20. un 27. janvārī.

Amatā iecelšanas

Janvāra monitoringa periods ietvēra vienas tiesneses iecelšanu. Šajā gadījumā iespējamais valsts sagrābšanas pazīmes nav novērotas.



Par projektu

Projekta mērķi ir metodoloģijas radīšana un aprobēšana praksē iespējamo valsts sagrābšanas gadījumu monitoringam likumdošanas procesā un parlamenta iecelamo valsts amatpersonu iecelšanā, kā arī plašākās sabiedrības un politiķu uzmanības piesaistīšana valsts sagrābšanas riskiem un to mazināšanas iespējām.

Šā projekta ietvaros ar valsts sagrābšanu tiek saprasts korupcijas paveids, kurā kontroli pār rīcībpolitikas procesiem un sabiedrības „spēles noteikumu” veidošanu savā labā iegūst privāti aktieri (uzņēmumi un vai elites grupas), novedot pie nozīmīgiem sociāliem zaudējumiem. Varētu teikt, ka privātais sektors diktē publiskajam noteikumus. Valsts sagrābšana var notikt ne tikai ar maksāšanas palīdzību.² Tomēr, lai skaidri nošķirtu no leģitīmas privātā sektora interešu pārstāvēniecības un lobēšanas, šā projekta ietvaros ar valsts sagrābšanu tiek saprasta primāri tāda situācija, kur privātā sektora aktieri īsteno diktātu ar ekonomisku labumu (kukuļu, daļēji vai pilnīgi slēpta partiju finansējuma) sniegšanas palīdzību lēmumu pieņēmējiem.

Viena no apjomīgākajām projekta aktivitātēm ir atlasītu likumdošanas iniciatīvu virzības un amatpersonu iecelšanas monitorings saskaņā ar oriģinālu metodoloģiju, kas izstrādāta tā, lai pēc iespējas precīzāk definētu varbūtējās neleģitīmas ietekmes pazīmes. Likumdošanas iniciatīvu izlase aptver likumprojektus pretkorupcijas, labas pārvaldības, demokrātijas kvalitātes un citās jomās. Monitorings sākas 2015. gada nogalē un noslēgsies 2017. gadā vidū. Rezultāti tiek publiskoti tīmekļa vietnēs www.deputatiuzdelnas.lv un www.providus.lv, kā arī noslēgumā tiks apkopoti analītiskajā ziņojumā. Turklāt, balstoties projektā gūtajā pieredzē, rokasgrāmatā tiks aplūkotas valsts sagrābšanas iespējamās pazīmes, ietverot ieteikumus to monitoringam. Rokasgrāmatas primārā mērķauditorija būs pilsoniskās sabiedrības aktīvisti un organizācijas citās valstīs.

Paralēli tiek izstrādātas arī gadījumu analīzes, kas sniegs padziļinātu ieskatu konkrētu jomu jautājumu risināšanā. Gadījumu analīzes aptvers gan likumdošanas iniciatīvas, gan amatpersonu iecelšanu, dažkārt skarot arī izpildvaras un pašvaldību darbību. Pirmā gadījuma analīze aplūkos KNAB reformu gaitu un amatpersonu iecelšanu.

Projekta ietvaros paredzēts organizēt četras sabiedriskas diskusijas par likumdošanas aktualitātēm pretkorupcijas, pārvaldības un demokrātijas kvalitātes jautājumos. Divas diskusijas notiks Rīgā, un divas – Latvijas reģionos. Pasākumu ietvaros tiks apkopotas arī jaunas idejas un tēmas turpmākai pētniecībai un interešu aizstāvības darbībai.

² <http://anticorrp.eu/wp-content/uploads/2014/10/D1.1-State-of-the-art-report-on-theories-and-harmonised-concepts-of-corruption.pdf>



Atsevišķos gadījumos projektā iesaistītās organizācijas iesaistās konkrētu priekšlikumu aizstāvībā, galvenokārt pievēršot uzmanību jautājumiem, kuri iekļauti Delnas un PROVIDUS sastādītajā darbu sarakstā 12. Saeimai „10 svarīgākie darbi labākai un godīgākai Latvijai”.³

Pielikums: monitorētie likumprojekti

Likumprojekts	Numurs Saeimas likumprojektu reģistrā	Izskatīšana stadija uz 18.02.2016
Enerģijas dzērienu aprites likums	57	Pieņemts likums 21.01.2016
Tiesu ekspertu likums	68	Pieņemts likums 11.02.2016
Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā	148	1. lasījums 19.02.2015
Grozījums Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā	357	Pieņemts likums 04.02.2016
Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums	358	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījums Tiesu izpildītāju likumā	362	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījumi Enerģētikas likumā	396	Pieņemts likums 11.02.2016
Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”	404	Pieņemts likums 28.01.2016
Grozījumi Publisko iepirkumu likumā	438	2. lasījums 21.01.2016
Grozījums Sabiedriskā transporta pakalpojumu likumā	439	2. lasījums 21.01.2016
Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā	455	1. lasījums 21.01.2016
Grozījums likumā “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem”	456	1. lasījums 21.01.2016
Grozījumi Dzelzceļa likumā	457	1. lasījums 21.01.2016
Grozījums Finanšu instrumentu tirgus likumā	463	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījums Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likumā	464	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījumi Civilām vajadzībām paredzētu sprāgstvielu aprites likumā	465	2. lasījums 18.02.2016
Grozījums Valsts fondēto pensiju likumā	466	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījums likumā “Par privātajiem pensiju fondiem”	467	Pieņemts likums 04.02.2016
Grozījumi likumā “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”	468	Pieņemts likums 04.02.2016

³ <http://providus.lv/article/10-svarigakie-darbi-labakai-un-godigakai-latvijai>



Grozījumi Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā	469	2. lasījums 18.02.2016
Grozījumi Aizsargjoslu likumā	472	1. lasījums 28.01.2016
Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likums	474	1. lasījums 21.01.2016
Grozījumi likumā "Par akcīzes nodokli"	480	1. lasījums 04.02.2016